

הערות בהלכה

— א —

הרמב"ם בפי"ב מאיטורי ביהה ה"כ"ב"כ"ג פוסק דהא דז' עממיין אסוריין בחיתוון היינו דוקא בגיוון, אבל בשנתגיארו, אסוריין רק משום גזרת הושע ודוד. וכן היא שיטת רשיי בכתובות כ"ט. ותמהו עליו המפרשים, דאע"ג דבן הייתה דעת רבא מעיקרא, בגמרא יבמות ע"ו, מ"מ הרי לאח"ז חזר בו רבא ואמר "לאו מילתא היא אמרוי", וא"כ איך פוסק הרמב"ם כדעתו דמעיקרא ולא כחוורתו והמפרשים חתרו למצוא מקור לשיטת הרמב"ם מסוגיא אחרת, دمشם ממשע כשיתה הריאשונה של רבא; אבל זה דחוק.

ואענה גם אני בס"ה; והנה יש להקדים, דבתוס' חד מקמא הנדפס בש"ס דווילנא, הגירסא היא "רבה" במקום "רבא", וכן נראה קצת מהא ד"מתיב ר' יוסף", שהוא בן דורו של רבה ולא של רבא.

והנה בספר המצוות להרמב"ם, בשורש השמייני, מגיח ליסוד שאין למנות לאו אע"פ שנכתב בתורה "לא", אם פירושו איינו אזהרה כי אם שלילת החיזוב; למשל, "לא יבדיל" דהיינו "א"צ להבדיל"; "מן המקדש לא יצא", "א"צ יצאת"; עי"ש בדבריו המתוקים. ויש להסתפק איך יהיה אם יהא מקובל לנו דפירושא דקרה הוא שלילת היכולת, אם נחשוב אותו ל"לאו" או לא? ונראה לענ"ד דזה תלוי בחלוקת דאבי ורבא בתמורה ד", דמלבדחלוקת העיקרי דאבי ס"ל ד"כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד", אי עביד, מהני), ורבא ס"ל ד"אי עביד, לא מהני", יש ג"כ עוד חלקת אחרת שם, דאבי ס"ל ד"אי לא מהני,امي לקי?", ורבא ס"ל ד"עולם לא מהני, והוא דליך, משום דבר אמרה דרחמנא". חווינן דלאבי, היכא דאייכא גלו依 דעת בתורה דפירושא ד"לא" הוא שלילת היכולת, אין מקום לאזהרה ולהיזב מלכות; משא"כ לרבעא, דס"ל דאע"ג שלא מהני, ויש שלילת היכולת, מ"מ יש מקום לאזהרה ולמלכות.

אם כן ננים דברינו אלה, יש מקום לחרץ קוישית התוס' על רשיי, ביבמות מ"ט: ד"ה אי כרב, דמרשיי משמע דרב דס"ל "לא תהיה... החוצה", "לא תהא בה הויה", א"כ ליכא לאו ביבמה לשוק בלי חלייצה; ובגמרא קידושין סח. איתא "יבמה שהיא בלאו, ולא תפסי בה קידושין!" ולפמ"ש ניחה, דרש"י ביבמות פירש כן לפי בעל המימרא, דהוא אבי,adam יש שלילת היכולת, אין מקום ל"לאו"; אבל הגمرا באקידושין קאי אליבא דרבא, דהלהכתא כוותיה

לבר מיע"ל קג"מ, וdz"ל דגם בשלילת היכולת יש מקום ל"לאו" ולמלכות, ولכון אף יבמה לשוק היא בלאו ולא תפשי בהקידושין.

וכמו כן יש מקום לתרץ שיטת הרמב"ם ורש"י בשמעתא דידן. dz"ל הגمرا, "לאו מילתא היא אמרוי, בגיןון לית להו חתנות", ורש"י שם במתוך לשונו מסביר שזה נתינת טעם והוכחה, dz"ל שם: "דבاهיון נקרים לית להו חתנות, אלא זדי קרא בגרים כתיב". וההוכחה היא בדרך זה: דאי אפשר לומר דקרא מירדי בגיןון, כיון דאי בהם חלותקידושים? ובע"כ יש לנו להוציא הקרא מפשותו ולפרש דאיסטר חיתון קאי בגיןותן. והגיוון זה הוא ממש בגיןון של אבוי בתמורה "דא לא מהני אמריקי", ד"לאו" ואזהרה עם שלילת היכולת הם שני הפקים בנושא אחד. ולכון הוכחה רבה להזינו הלאו דחיתון מגוונות לגירותן. אבל לרבעא, דהאלכתא כוותיה, ס"ל ד"לא מהני, וזה דליך, משומם בעבר אמרה דרחמנא, ושפיר אפשר שייהו "לאו" ואזהרה ביחד עם שלילת היכולת, שכן יותר מסתבר לאוקמי הלאו ד"לא תחתן" בגיןון כמו הלאו ד"לא תקח" הסמור לו. ולכון פסקו הרמב"ם ורש"י כלישנא, קמא דרבת. והכל ניחא בס"ד.

— ב —

ביו"ד סי' י"ג בהגחות רבנו עקיבא איגר מביא קושית הש"ס בפסחים כב, דהרי דם כתיב ביה "לא תאכל" וכו' ומותר בהנאה, ותקשו שם בתוס', דילמא כי היבוי אמרינן לעניין חלב וגיד, "כשהותרה נבילה, חלבת וגידה גמי הותרו", כן נאמר בדם שניתר ביחד עם נבילה וע"ז מתרץ רבנו רעק"א כיון דקי"ל דם שבישלו אינו עובר עליו, א"כ אין כאן ראייה מדחותרה נבילה בהנאה דגם דמה הותרה, די"ל דלעולם דם אסור בהנאה, והוא דם מותר בהנאה נתינה היינו כשבישלו קודם.

וזבריו צ"ע, דאי נימא דם אסור בהנאה, ע"כ לא יהיה מהנשראפין, Dunnim שאבדר נעשה מצוותן ומש"ה אפרן מותר — דהא לית לנו קרא להכפי; אלא יהיה מהנקברין, שאפרן, וכל מה שאתה מהו אפרן, אסור. וא"כ ק"ז שלא יועיל בישול לסלק איסור הנאה מהדם, דמי גרע מאפרן? ועיין במל"ט פ"ד מהלכות אבל וצ"ע.